כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת נח ■ ג' מרחשון ה'תשפ"א ■ 21.10.2020 ■ גליון מס' 604

"חסד" אמיתי - לפני ואחרי תורת החסידות

/ הרב יוסף ש. גרליצקי, רב מרכז תל-אביב

לאחר ימי זמן שמחתנו, ימי חג הסוכות ושמחת תורה, המסמלים בעיקר את החיבור והאחדות שבעם ישראל, החל מאחדות ארבעת המינים, דרך האחדות של "ראויין כל ישראל לישב בסוכה אחת", ועד לאחדות של הריקוד עם ספרי התורה, שבו משתווים ומתאחדים כל עם ישראל, מגיעים ימים אלו - התקופה שבין שמיני עצרת לז' חשוון, ומרוממים אותנו לדרגה חדשה של אחדות ואהבת ישראל, אהבת ישראל מעשית, של הקרבה וויתור עצום, עבור טובה ליהודי אחר. כידוע, הסיבה לכך שבימים אלו אין אנו מבקשים בתפילתנו "ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה", (אף שודאי כבר הגיעה העת שהשדות זקוקים לגשם, ובכל יום שלא התחילה עדיין עונת הגשמים זהו הפסד ממוני לכל אחד מהחקלאים!) - היא כאמור במשנה "כדי שיגיע אחרון עולי רגלים שבישראל לנהר פרת". כלומר: כל עם ישראל כבר מזמן הגיעו לבתיהם, והם מחכים וצריכים למטר, רק יהודי אחד, "אחרון שבישראל", גר רחוק יותר מכולם, ועדיין לא הספיק להגיע לביתו, וסך-הכל, הרי גם הוא, כמאמר העולם "לא עשוי מסוכר". ולכאורה אין זה אסון גדול אם יירד עליו קצת גשם בדרכו. אך עם ישראל כולו מכריז: עבור הנוחות של יהודי אחד, שלא יהיה לו קצת 'לא נעים', אנחנו מוותרים על ההפסד שיש לכולנו מכך שלא יורד גשם!

כך מתחילים שנה חדשה. כך מביאים לפועל את כל התוכן הנעלה של אחדות עם ישראל שבו עסקנו ועמו שמחנו בחודש החגים. דבר זה מעניק לנו הבנה מעמיקה מה היא אהבת ישראל אמיתית, מה פירוש לעשות חסד עם הזולת. חסד איננו רק "לעשות טובה למישהו", או "לקיים מצות צדקה" על-פי כללי ההלכה. מי שעוסק בלימוד חסידות ובהנהגות החסידיות מבין שמדובר במשהו הרבה יותר פנימי ונעלה.

הרבי הריי"צ מספר באחד ממכתביו, מה שסיפר לו הרב החב"די של העיר יקטרינוסלב, החסיד הרב "בערע וואלף", ששמע מהחסיד הרב הצדיק המפורסם ר' הלל מפאריטש: בתחילת נשיאותו של האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש, רבי דובער, בנו של האדמו"ר הזקן בעל התניא, היתה זו תקופה של פריחה גדולה בתורת חסידות חב"ד. האדמו"ר האמצעי נהג לדרוש בחסידות במאמרים עמוקים לאורך שעות רבות. עשרות אברכים מוכשרים וגאונים מכל הסביבה התקבצו ובאו אז סביב האדמו"ר האמצעי, והיו עוסקים ומתייגעים בהבנת העומק הנפלא של תורת חסידות חב"ד. בחג השבועות שנת ה'תקע"ד, אמר אדמו"ר האמצעי כמה מאמרי חסידות ארוכים, הן בשני ימי החג, והן בשבת פרשת נשא שאחרי החג, כאשר המאמרים עסקו בעומק גדול במידת ה"חסד" וה"חסד שבחסד", כאשר המאמרים מאירים באור חדש ענין זה. במאמרים אלו הוסבר היטב, ש"חסד שבחסד" זו דרגה שיהודי זוכה ומגיע לרגש פנימי אמיתי של להרגיש את הזולת ולדאוג לטובתו ורווחתו, כשם שהוא מרגיש ודואג לעצמו ממש. אין הוא מרגיש בעשיית החסד שהוא "עושה חסד עם הזולת", אלא חש ברגש פנימי עז שזהו צורך שלו עצמו. אחרי החג חזרו החסידים כל אחד לעירו, ביניהם רבי הלל מפאריטש עצמו, שאז היה גר בעיר "חומץ", וכולם חזרו בעונג רב על אותם מאמרים נפלאים ששמעו בליובאוויטש, כשהם מאריכים להסביר בעונג רב לבני עיירתם את דברי הרבי. בכל מקום ש"הגיע דבר המלך" היתה התפעלות גדולה מהדברים, אנשי העיירות והכפרים התענגו על דברי החסידות, עסקו בהם בלהט וכמובן החלו להשתדל ליישם אותם בחייהם היומיומיים. "בעירי חומץ", מספר ר' הלל, "היה זקן אחד בן תשעים, בשם ר' שלמה מיילך, שהבחין שהעיירה 'רועשת' מדברי החסידות החדשים שנשמעו בעיר, וניסה לברר על מה השמחה והמהומה. כאשר אמרו לו, שמדברים על הפירוש החסידי של "חסד", ו"חסד שבחסד", התפלא ואמר לסובבים אותו: אינני מבין את ההתפעלות, כבר בצעירותי שמעתי מ"ר' זכריה פרוש" (למדן מופלג ומתמיד שלא הכיר את

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ויהי בנסעם מקדם
וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים: וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בִקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם"...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
מה דינה של בחורה שכבר הגיעה לפרק 'האשה מתקדשת' אך אינה רוצה כלל להתחתן?...
המשך בעמ' 3

נח ואברהם - "ראש קטן" ו"ראש גדול"
נח בא לעולם מקולל, וכך תיארו זאת במדרש [ב"ר כ"ה]: "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון...
המשך בעמ' 4

זה ינחמנו
לאחר שהעולם החל להתדרדר עד כדי כך, שאף בני הא-להים החלו לחטוא. זורחת שמשו של מתקן...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת

"טוב לו לאדם שימשכן את ביתו ובלבד שלא ילבינו את פני חברו ברבים"
"מאה זלוטי פתיחת הארון בנעילה", הכריז הגבאי של בית הכנסת בעיירה "אוסטרולנקה"...

כי מלאה הארץ חמס (בראשית)
"לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל" המעשה בר"ח מוואלוזין והבחור מישיבתו שנפטר ובא לבקש תיקון...
המשך בעמ' 6

שביבים
- "ויהי מקץ ארבעים יום" [בראשית ח' ו']
- מצוד לפה - מזוד לגוף
- ימלא ה' כל משאלותיך
- למנוע משחית ומגפה

המשך בעמ' 7

תורת החסידות) מה הפירוש של "חסד" ו"חסד שבחסד" - "חסד" פירושו שכאשר ה"פאנטאפל" (נעלי-הבית) נהיות ישנות, קרועות ובלויות, הרי במקום לזרוק אותן, נותנים אותם לעני. "חסד שבחסד" פירושו, שכאשר נותנים לעני את נעלי הבית הקרועות, נותנים לו יחד עם זה גם "א צ'וואק" (מסמר) כדי שיוכל לתקן אותן..." סיים ר' הלל את הסיפור ואמר לתלמידיו - "מבינים אתם? זהו ההבדל בין לפני תורת החסידות לאחרי תורת החסידות. זהו ה'אין ערוך' בין אהבת ישראל בלי לימוד חסידות, ובין אהבת ישראל אחרי שלומדים חסידות ומבינים את משמעותה הפנימית והאמיתית!"

לא לחינם ישנם סיפורים רבים על אבות החסידות, ובראשם על הבעל-שם-טוב הקדוש, העוסקים בויתור והקרבה למען טובתו של יהודי אחר, לא רק ויתור על גשמיות אלא גם על רוחניות, ויתור מתוך שמחה עצומה. שכן עיקר ענינה של תורת החסידות היא לקבוע בעומק ליבי את היוקר והרגש בכך שביכולתי לעשות משהו למען טובתו ונוחותו של יהודי אחר, שעבור זה אני שמח ומתענג לוותר על טובתי שלי, הן בגשמיות והן ברוחניות. וכפי הפתגם הידוע של הבעל-שם-טוב, שהביא הרבי בספרו "היום יום": "נשמה יורדת לעולם הזה שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות ובפרט ברוחניות". במכתבו הידוע של הבעל-שם-טוב מספר הבעל-שם-טוב על "עליית נשמה" שהיתה לו בראש-השנה של שנת תק"ז, שבה הגיע עד ל"היכל המשיח", ושאל את המשיח "אימת קאתי מר", ענה לו המשיח "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה". נראה שאפשר לקבוע, שכיום כבר לימוד תורת החסידות ודרכי החסידות נפוצו והגיעו לכל חלקי עם ישראל בכל מקום ומקום. כולם רואים ומרגישים את ה"אור כי טוב" בלימוד החסידות ודרכיה, ואת המעלה שברגש ובעונג מעומק הלב בעשיית טובה ליהודי אחר, אהבת ישראל "כמוך" ממש. וודאי נזכה לראות בקרוב את קיום ההבטחה "קאתי מר" - ביאת משיח צדקנו, בטוב הנראה והנגלה, בחסד וברחמים.

ויהי בנסעם מקדם

/ הרב אביגדור נבנצל שליט"א

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים: וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בִקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם" (בראשית יא, א-ב) פסוקים אלו פותחים את סוגיית דור הפלגה אשר כפי שמתואר בהמשך התחילו בבניית מגדל שמטרתו לכפור בטובת ה' "כפרו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול" (רש"י) ובעקבות זאת הקב"ה הפיץ אותם על פני כל הארץ. מפשט המקרא לא ברור מהי מטרת אותה נסיעה 'מקדם' שבמהלכה מצאו בקעה להתיישב, תעלומה המביאה אותנו להתבונן מה המסר שהתורה רצתה להעביר לנו בשלושת מילים אלו "וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם".

על מנת להבין זאת שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א מספר שאלות נוספות:

1 חטא דור הפלגה כפי שמוזכר לעיל היה ניסיון בניית "מִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמָיִם" (שם ד) אולם כשהקב"ה ירד לראות (לא הוצרך לכך אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויבינו - רש"י) כתוב: "וַיֵּרֶד ה' לִרְאֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם" (שם ה) מהי חומרת בניין 'עיר' שבגינה מגיע להם עונש? בשלמא המגדל מתפרש כמרד וכפיות טובה כאמור, אולם מדוע בניית עיר נחשבת עבירה?

2 הקב"ה מצווה את אברהם אבינו: "לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ" (שם יב, א) מדוע התורה מדגישה שלושה מקומות 'ארצך' 'מולדתך' 'ובית אביך'? (למרות שנאמרו פירושים רבים בנידון, אולם 'שבעים פנים לתורה')

3 המשנה אומרת: "עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם" (אבות פ"ה מ"ב) מלשון המשנה משמע שכל אותם דורות לא עשו את רצון ה' ('מכעיסין') אם כך על איזה שכר מדובר שקיבל אברהם אבינו כנגד כולם? ואם נאמר שעשו גם מעשים טובים, מדוע שכרם מגיע לאברהם ולא להם?

מסביר הרב: כשנח ובניו - היחידים ששרדו מהאנושות כולה, יצאו מהתיבה על הרי אררט, הם למעשה אלה שהתחילו בהקמת המשפחות שמהם יתפתח עולם חדש האמור להיות טוב יותר, מוסרי יותר; כעת מוכרחים למצוא מקום מתאים לפתח חיים. עליונותה של ארץ ישראל הייתה ידועה במסורת מאדם הראשון, שכן הוא בחר להקריב קורבנות בירושלים, וכן עשה גם נח אביהם. לכן הם התחילו לצעוד לכיוון ארץ ישראל "מקדם", דהיינו מהרי אררט שהם במזרחה של ארץ ישראל. בעת ההיא לא היו 'יהודים' ו'גויים', הגדרת אותם אנשים הייתה 'בני נח' המצווים בשבע מצוות כולם בשווה, כשכל אחד מהם מצווה להיות עבד ה'.

אלא שבאמצע הנסיעה המלך נמרוד מסית אותם לעצור בבקעה שמצאו ולבנות עיר ומגדל. ממילא מובן מדוע ירד ה' לראות את ה'עיר', משום שלמעשה הריהו החטא הראשון של האנושות החדשה. המדרש אומר עליהם: "ומאסו בארץ חמדה, שנאמר: 'ויהי בנסעם מקדם'"(פדר"א כד) וזה מזכיר לנו את חטא דור המדבר "וַיִּמְאֲסוּ בְּאֶרֶץ חֶמְדָּה" (תהילים קו-כד)

כמו כן דרשו חז"ל על לוט: "וַיִּסַּע לוֹט מִקֶּדֶם" (בראשית יג, יא) "הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברם ולא באלקיו" (רש"י) באותה מידה שאנשי דור הפלגה הרחיקו עצמם מבוראם.

מאוחר יותר משפחה אחת עוזבת את בבל, אותה עיר שבנו בבקעה שבארץ שנער, וממשיכה את הדרך שהתחילו בני נח: "וַיַּסַּע תֶּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ...וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן" (שם יא, לט) הזוהר הקדוש אומר שתרח קיבל את ההחלטה לאחר שראה את הנס שאברהם בנו ניצל מכבשן האש, אליו נזרק על ידי נמרוד; אולם המשימה לא הושלמה, שכן הגיעו עד חרן והתיישבו שם. הזוהר מסביר את המילה חרן מלשון חרון אף.

בשלב זה הקב"ה אומר לאברהם "לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ". מובן עכשיו כל ביטוי בפסוק זה, משום שזו הפעם השלישית שיוצאים לכיוון ארץ ישראל: פעם הראשונה כשיצאו מֵאַרְצְךָ, מארץ

אררט; פעם שנייה מְמוֹלַדְתְּךָ כשעזב עם אביו תרח את מולדתו-בבל, שעזב את אלה שנולדו עמו; ועכשיו הפעם השלישית מִבֵּית אָבִיךָ, כפשוטו-מבית אביו שבחרן.

כעת יש לנו תירוץ לשאלתנו השלישית: כל אלו שהתחילו את דרכם להגשמת המשימה להתיישב בארץ ישראל, הרי שרק התחילו במצווה אך לא השלימו אותה. וכבר לימדונו חז"ל: "א"ר חמא בר' חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו" (סוטה יג:) ממילא הואיל ואין המצווה נקראת אלא על שם גומרה, בא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם, כלומר אותו שכר המגיע עבור מה שהתחילו את הדרך.

לאחר שנח ובניו יצאו מן התיבה נאמר: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חָם וָיֶפֶת וַיִּוָּלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחַר הַמַּבּוּל" (שם י, א) ובהמשך הפסוקים התורה מונה את הצאצאים שהם למעשה שבעים אומות העולם. על אותה שעה אומר משה רבינו בשירת האזינו: "בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים לב, ח) דהיינו: עוד לפני שהפריד הקב"ה את בני האדם, כשהוא ירד לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו, הרי שכבר אז היו העמים כמספר השווה לבני ישראל היורדים מצרימה, דהיינו שבעים. הכוונה הייתה שאותם שבעים עמים יהיו כולם עובדי ה' באופן שווה (מה שהיום נקרא יהודים) ואכן הפסוק מעיד שהיו מאוחדים "וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים" (בראשית יא, א) אלא שחטאו בחטא המגדל כאמור והתקיים בהם "בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם" ממילא נבחר חלק קטן מאותם משפחות, אלה שלא חטאו, כדי לקיים תרי"ג מצוות ושאר האומות נפרדו וישבו כל אחד בגבול אחר "יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים" ונשארו אך ורק עם שבע מצוות בני נח.

אם כן אנחנו זכינו בארץ הקודש מקדמא דנא, המכונה בפי הנביא 'ארץ צבי': "צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת" (יחזקאל כ, ו) כלומר, ארץ אשר צביונו ורצונו של הקב"ה בה (דניאל יא, טז ורס"ג) ממילא תפילתנו שנזכה להיות ראויים לה.

■

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מדוע בחורה צריכה להתחתן?

שאלה: מה דינה של בחורה שכבר הגיעה לפרק 'האשה מתקדשת' אך אינה רוצה כלל להתחתן? מבחינתה אין לה כלל מניעה להישאר רווקה כל ימיה! האם על פי ההלכה היא רשאית לנהוג כך? האם אין זה נחשב שהיא מבטלת מצוות עשה של חתונה?

תשובה: כאשר בחור אינו מעוניין להתחתן הרי זה ברור שהרי הוא מבטל מצוות עשה, אלא אם כן עושה זאת בשביל לימוד תורה, דוגמת התנא 'בן עזאי', ועיין בהערה מחלוקת הראשונים בעניין זה[1].

אך לולי זאת, הרי הוא מבטל מצוות עשה של 'פרו ורבו' ומצווה הוא להשתדל במצווה זו, ונהי שאם על אף ההשתדלות מצדו להתחתן אין הדבר עולה בידו משום שאין הוא מוצא אישה אשר מסכימה להתחתן עמו, שבמקרה כזה הרי הוא 'אנוס', ואונס רחמנא פטריה, אך באופן שאין הוא מנסה כלל למצוא את המיועדת לו, ומלכתחילה מצהיר על כך שאין הוא רוצה כלל להתחתן ולהעמיד תולדות, הרי ברור שהוא בגדר מבטל מצוות עשה, ומעיקר הדין בית דין היו כופים אותו על כך.

אך כאשר מדובר על בחורה המצהירה כך, יש לעיין האם נוכל לטעון עליה טיעון הלכתי של ביטול מצוות עשה, ולכאורה מאחר ונפסק להלכה כשיטת חכמים שאישה פטורה ממצוות פריה ורביה[2], אם כן אין היא נחשבת כמבטלת מצווה.

ועיין בהערה דברי המשך חכמה הנפלאים (בפרשת השבוע) בטעם הדבר מדוע פטרה התורה את האישה ממצווה זו[3].

ויש לציין לדברי הר"ן במסכת קידושין[4] אודות מה שהגמרא אומרת 'מצווה בה יותר מבשלוחה' - אף על פי שאישה יכולה להתקדש על ידי שליח, מכל מקום יש יותר מצווה אם תקבל את הקידושין בעצמה, והקשה הר"ן מה שייך לומר כאן 'מצווה בה יותר מבשלוחה' הרי האישה אינה מצווה כלל על 'פריה ורביה'?

ותירץ הר"ן שאף על פי שאינה מצווה מכל מקום אם עושה כן יש לה מצווה מפני שמסייעת לבעל לקיים מצוותו.

ומכל מקום גם לפי דברי הר"ן לא שייך לטעון על אותה בחורה אשר אינה רוצה להתחתן שהיא מבטלת מצווה, שכל מה שחידש הר"ן הוא שאם היא אכן מתחתנת ומולידה ילדים יש לה מצווה מהטעם הנ"ל, אך סוף סוף אינה מצווה בכך.

והנה יש לברר האם אישה מצווה במצוות 'שבת' הנלמדת מהפסוק 'לא תהו בראה אלא לשבת יצרה' שהרי בכמה מקומות כאשר המשנה והגמרא הזכירו את המצווה של העמדת תולדות, הביאו בהקשר זה את הפסוק הנ"ל, ולא את הפסוק 'פרו ורבו', ומבואר בראשונים שעוד קודם מצוות 'פרו ורבו' יש את מצוות 'שבת' והיא על ידי הולדת ילד אחד (לא שנא בן ולא שנא בת) אך מצוות 'פרו ורבו' מחייבת להמשיך להתעסק במצווה זו עד לידת בן ובת, והלכה פסוקה היא שאישה פטורה מצוות 'פרו ורבו', אך יש לברר האם היא מחויבת במצוות 'שבת'.

ולמעשה זו מחלוקת גדולה בראשונים, ונפקא מינה מתוך מחלוקת זו האם יהיה מותר למכור ספר תורה בשביל להשיא יתומה, ועיין בכל זה בבית שמואל ובחלקת מחוקק בתחילת סימן א' של שולחן ערוך אבן העזר, והמשנה ברורה פסק להלכה[5] שמותר למכור ספר תורה בשביל להשיא יתומה, ואם כן לפי זה מחויבת כל בחורה

להשתדל להינשא כדי להעמיד תולדות ולקיים בזה מצוות 'שבת'.

אך לעניות דעתי יש להקשות על כך ממה שנפסק להלכה[6] אודות זוג שלא זכו לזרע של קיימא והדין הוא שאם הבעל רוצה להתגרש כדי לישא אחרת שיוכל לקיים מצוות 'פרו ורבו' (שמא יזכה להיבנות מאישה אחרת) - טענתו טענה, אך אם האישה טוענת זאת - אין טענתה טענה מאחר ואינה מצווה על פרו ורבו, אלא אם כן באה בטענת 'חוטרא לידה ומרא לקבורה' (מקל לידה ומעדר לקבורה) - כלומר שרוצה היא בן כדי שתוכל לישען עליו בזקנותה ואז אכן כופים את הבעל לגרשה, ולכאורה אם היא מצווה במצוות 'שבת' אם כן מדוע צריך להגיע לטענה זו, יכולה היא לטעון שרוצה היא להתגרש כדי להתחתן עם איש אחר ולקיים את מצוות שבת המוטלת עליה? ויש לעיין עוד בזה.

ועוד יש לציין לדברי הרמ"א[7] שפסק שלמרות שאישה אינה מצווה בפריה ורביה, מכל מקום לא תעמוד בלא איש משום החשד - עיין שם.

והנה כל זה כתבתי על פי ההלכה, אולם ברור שאישה שאינה רוצה להתחתן ואינה רוצה ילדים, יש כאן בעיה עמוקה הרבה יותר ויש לפתור אותה מהשורש, והרי חז"ל מעידים שטבע האישה לרצות להיות בצוותא, ובוודאי שאישה מטבעה משתוקקת להביא ילדים לעולם, וכמו שאמרה רחל אמנו 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי', ויש לפנות אל אנשי המקצוע.

א - עיין בית שמואל על שו"ע אבן העזר סימן א' ס"ק ה' שמביא מחלוקת הרא"ש והרמב"ם בעניין זה, שלדעת הרא"ש גם מי שחשקה נפשו בתורה, כל ההיתר הוא רק לדחות את זמן הנישואין, אבל בוודאי שיש קצבה לדבר עד מתי ניתן לדחות, אך לדעת הרמב"ם אין קצבה לדבר.

ב - כמבואר בשולחן ערוך אבן העזר סימן א' סעיף י"ג.

ג - וזה לשון ה'משך חכמה' (בראשית פרק ט' פסוק ז'): 'לא רחוק הוא לאמר הא שפטרה התורה נשים מפריה ורביה וחייבה רק אנשים, כי משפטי ה' ודרכיו "דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום", ולא עמסה על הישראלי מה שאין ביכולת הגוף לקבל...רק לקיום המין עשה בטבעה שתשוקתה להוליד עזה משל איש. ומצאנו לרחל שאמרה "הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי". ובזה ניחא הך דאמר רב יוסף פרק הבא על יבמתו (סה, ב), דאין נשים מצוות בפריה ורביה מהכא, "אני א - ל ש - די פרה ורבה" (בראשית לב, יא), ולא קאמר "פרו ורבו". היינו דבאדם וחוה שברך אותם קודם החטא שלא היה לה צער לידה, היה מצות שניהם בפריה וברביה, ואמר להם "פרו ורבו" (שם א, כח). אבל לאחר החטא שהיה לה צער לידה, והיא רוב פעמים מסתכנת מזה, עד כי אמרו (בשעה שכורעת לילד קופצת) אשה ונשבעת שלא תזדקק (לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא קרבן - נדה לא, ב). לכן בנח, אף דכתיב "ויאמר להם פרו ורבו", הלא כתיב קודם (שם) "ויברך את נח ואת בניו", אבל נשיהם לא הזכיר, שאינם בכלל מצוה דפרו ורבו. וביעקב קאמר "פרה ורבה", וזה נכון' - עיין שום עוד בדבריו.

ד - ריש פרק ב'.

ה - בסימן קנ"ג.

ו - שולחן ערוך אבן העזר סימן קנ"ד סעיף ו'.

ז - שו"ע אבן העזר סימן א' סעיף י"ג.

נח ואברהם - "ראש קטן" ו"ראש גדול"

/ הרב יעקב הלוי פילבר

נח בא לעולם מקולל, וכך תיארו זאת במדרש [ב"ר כ"ה]: "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון השליטו על הכל, הפרה הייתה נשמעת לחורש והתלם נשמע לחורש, כיון שחטא אדם מרדו עליו: הפרה לא הייתה נשמעת לחורש, והתלם לא היו נשמע לחורש" וכך מאז היה העולם הולך ומתדרדר והגיע לשיא השפלות בימיו של נח עד שהכתוב מעיד עליו: "לא ידון רוחי באדם לעולם". ולא רק הבריות אלא גם הטבע הושחת: "לא כשהיו זורעים היו קוצרים, אלא היו זורעים חטים וקוצרים קוצים ודרדרים". בראשית דרכו היה נח "ראש גדול" הוא לא היה אדיש למצוקות דורו, ראה אותם חורשים בידיהם עמד והתקין להם מחרשות ומגלות וקרדומות. ועל תרומתו זאת של נח לשיפור חיי החברה קראו עליו בני דורו: "זה ינחמנו ממעשינו ומעיצבון ידינו". נח מנסה לתרום לשיפור חיי החברה אך מאמציו היו לשווא, החברה השבעה משיבה לו בכפוית טובה ובמעשים של שחיתות וחמס, והפרצה הזו החלה מהגדולים, מבני השופטים ("בני האלהים"), ומשם התפשטה אל ההמונים עד שמלאה הארץ חמס. נח שהתהלך את האלקים, ועל כך אמרו חז"ל: "שהלך בצניעות ותמות וישרות לפני בוראו" [מדרש הגדול]. לא רק שהרגיש נבגד אלא לפי המדרש [ויק"ר כז] נח נרדף מבני דורו. ועל זאת הגיב נח בהתנתקות מבני דורו, כנראה לא יכול היה לשאת את הבגידה של בני דורו, הוא לא שכח ולא סלח להם, ומאז הוא הופך ל"**ראש קטן**", מפסיק להיות מעורב עם בני דורו והולך ומסתגר בתוך משפחתו, וכשאומר ה' לנח: "קץ כל בשר בא לפני", אין הוא מנסה לבקש על דורו כאברהם בסדום וכמשה בחטא העגל, וכך מובא [בזהר פרשת ויקרא] "כשאמר ה' לנח קץ כל בשר בא לפני (שאלתו היחידה של נח היתה) ולי מה אתה עושה? ולא ביקש רחמים על העולם וירדו מי המבול והאבידו את בני העולם, ומפני זה נקראו "מי נח", כי בו היו תלויים שלא ביקש רחמים על העולם". וכשהקב"ה אמר לו לעשות תיבה, גם אז אין הוא יוצא אל העם להזהירו ולנסות להשיבו אלא יושב בביתו, בעוד כוונתו של הקב"ה היא שיעשה תיבה כדי שיראו אותו יושב ועוסק בה, וישאלו אותו ואולי יעשו תשובה, וכך באמת היה כשכרת ארזים הם מתכנסים אצלו ואמרים לו: נח מה אתה עושה? והוא אומר: תיבה, שאמר לי הקב"ה שמביא מבול, והם לא היו משגיחין עליו [תנחומא].

כל הסיבות שהיו לנח לכעוס על דורו היו גם לאברהם, גם אותו רדפו אנשי דורו עד שהשליכוהו לכבשן האש, גם הוא יכול היה להיות "ראש קטן", ולאחר שניצל מכבשן האש היה יכול להסתגר בד' אמותיו, להתנתק מכל בני דורו ולבנות לו משפחה לתפארת. אך לא כך נוהג אברהם, הוא אינו מתחשבן עם בני דורו שביקשו להורגו, אלא נוקט יוזמה כדברי הרמב"ם [הל' ע"ז פ"א]: "התחיל לעמוד ולקרות בקול גדול לכל העם ולהודיעם שיש אלו-ה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען". במאמרו "ערך

התחיה" [אורות עמ' קלה] מתאר הראי"ה קוק את תגובתו של אברהם: "ומציירים אנו לנו נשמה גדולה ענקית לכל מלוא שאיפותיה, את תשוקתה הכבירה לחופש ואור, את צערה החזק, את מכאובה הנמרץ על עלבון התבל - נשמת אברהם, איך היא מתמרמרת בראותה את האושר, את האור המוכן לכל, לכל חי, לכל נשמה . . איך מתפרץ הארי מהסוגר, איך נוטל הוא את מקלו בחרון, משבר את הצלמים, קורא בכח לאורה, לא-ל אחד א-ל עולם" וממשיך שם הראי"ה וכותב שאת התשוקה הזו של אברהם, לא להיות אדיש לכישלונות האדם אלא לנסות לתקן אותם, לקחה לה האומה בישראל ליסוד חיי הלאומיות שלה על פי גורלה ההיסטורי.

גם בתקופתנו, בצוק העתים שאנו שרויים בה, מפעם לפעם אנו מזהים את שתי הנטיות הללו, של נח ושל אברהם, בכל פעם שהשלטון פוגע בנו יש הדורשים להתנתק ממנו כמו במקרה בו אחינו פגעו במתיישבי גוש קטיף, התגובה הייתה שלא לשכוח ולא לסלוח להם, להפסיק להיות "מתקני עולם" ולעבור להיות "ראש קטן" העושה לביתו. ולעומתם יש נטייה אחרת, למרות הכל להמשיך להיות "ראש גדול" ולפעול לטובת כלל ישראל כולו, במעורבות ושותפות בכל תחומי החברה הישראלית. כי השאלה אינה סליחה או אי סליחה, אלא השאלה היא האם מותר לנו להפקיר את אחינו הטועים והחוטאים, וכבר אמרה ברוריה לרבי מאיר [ברכות י' א']: על אותם בריונים שהיו בשכנותו של רבי מאיר שהיו מצערים אותו הרבה, ובקש רבי מאיר שימותו, ואמרה לו ברוריה אשתו: לא כתוב יתמו **חוטאים**, אלא **"חטאים"** כתוב, בקש עליהם רחמים שיחזרו בתשובה ויפסיקו להיות רשעים.

זה ינחמנו

/ הרב איתמר הרשקו

לאחר שהעולם החל להתדרדר עד כדי כך, שאף בני הא-להים החלו לחטוא[1]. זורחת שמשו של מתקן העולם, ומי שיהפוך לאביהם של כל בני האנוש- נח.

בעצם הולדתו של נח, באה בשורה לעולם. ולכן הוריו קוראים לו בשם, הבא לבטא את הנחמה שכולם מחכים לה- "זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו[2]".

הנחמה שהייתה בעצם הולדתו של נח, באה לידי ביטוי בכמה אופנים, ולכן גם נבחר שמו כ'נח' ולא כ'מנחם'[3]. בראש ובראשונה, נח היה ראשון הנולדים לאחר שתי הפטירות שהיו בשנים שקדמו ללידתו- האדם הראשון[4] וחנוך[5]- הסבא רבא של נח. ומכיוון שהמשפחה הייתה אבלה על פטירת שני אישים אלו, בלידת הבן הראשון שלאחר מכן, הייתה נחמה למשפחה ולאנושות כולה.

וכפי שאמרו חז"ל[6]- שנח נולד רק אחרי אדם הראשון, בכדי שיוכל לבוא ולתקן את מה שקלקל האדם הראשון. ולכן נח מביא לעולם את המחרשה, כך שהאדמה מתחילה להוציא את מה שעמל בה האדם, ולא קוצים ודרדרים.

וביחד עם זאת, נח בא להשלים את המלאכה של חנוך- להתהלך עם האלוקים. ותחת מה שנלקח חנוך טרם זמנו[7], בא נח ומתהלך עם האלוקים יחד עם הקמת שבעים האומות של העולם הבאים מצאצאיו.

ולכן שמו של נח בא לבטא הן את הנחמה שיש כנגד 'בעצבון תאכלנה' של אדם הראשון, והן כנגד הקלקול של 'מעשי אנוש'[8] שבאים לתיקונם בימי נח.

למרות זאת, לא הצליח נח להשלים את המלאכה. משום שכאשר הוא יוצא מן התיבה ונוטע כרם, היה זה על מנת לברוא את המשיח היוצא מהגפן[9]. אך כיוון שלא הוכשרה השעה לכך, לא עולה הדבר בידו.

וזאת מכיוון שנח לא ניסה להשפיע על בני דורו, כפי שעשה אברהם אבינו. שכן למרות בניית התיבה במשך מאה ועשרים שנה, רק מי שבא אליו ושאל לפשר מעשיו, גילה נח שהעולם הולך להישטף במבול[10], אך שאר האנשים לא ידעו מכך. ולכן רק בהמה שלא נעברה בה עבירה, ובאה מאליה אל נח- נקלטה בתיבה[11]. ולעומתו הלך אברהם וקרא בשם ה', ובכך הוא הביא להכנסתם של רבים תחת כנפי השכינה[12].

ובדבר הזה נח לא היה נחשב לכלום בימי אברהם[13]. משום שנח נזקק לסעד מאת ה', ואילו אברהם הולך בעצמו וקורא בשם ה'.

וכדי לברוא משיח שיתקן את העולם לגמרי, צריך להיות כוח של השפעה פעילה, ולא רק כהשפעה מקומית.

הנה כי כן, תפקידו של נח היה לשמר את הקיים, וכל כוח שלא הושחת, זכה להמשכיות לכל הדורות. אך אחריו בא אברהם אבינו ומשלים את התהליך, כשהוא משפיע גם על הרחוקים, ומביא אותם לחסות בצל השכינה.

בגלל הדבר הזה, נח לא זוכה להיות מנחם- כשמו של המשיח[14], אלא רק מי שמביא לכך שבא מרגוע לעולם שלא יחרב עוד[15]. אך כל זאת תלוי ביראת שמים. שכן 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'[16], ו'חוץ מצינים ופחים'[17]. ואם אין יראת ה' במקום[18] אזי גם האנשים לא נזהרים, וכך הביא הקב"ה מים וטיבע בהם את המצרים, למרות שנשבע שלא להביא מבול עוד לעולם[19].

ובימים ההם בזמן הזה, עלינו לשים את ליבנו לכך, שכל שמירה על הגוף יש בה מיראת השמים אותה דורש מאתנו ה', ובזה ננצל מכל נגע ומחלה. וכשם שזכה נח להיות צדיק בכך שראה עולם המתחלף מחורבן לבניין[20], כך נזכה לראות בביאת מנחם- המנחמנו בכפליים[21].

1 - ויראו בני הא-להים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו- בראשית ו, ב

2 - שם ה, כט

3 - "זה ינחמנו" - יניח ממנו את עצבון ידינו עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדם הראשון ובימי

נח נחה וזהו ינחמנו ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על השם ואתה צריך לקרות שמו מנחם- רש"י שם
4 - נפטר בשנת תתק"ל (930) לבריאה
5 - נפטר בשנת תתקפ"ז (987) לבריאה, ונח נולד בשנת א'נ"ו (1056) לבריאה, ולכן שמו 'נח' כשם הסבא 'חנוך', אלא ששינו את השם כמו שעושים כיום למי שנקרא ע"ש אדם שנפטר בקיצור ימים
6- הן האדם היה- מתוקן למיתה, וְהַנָּחָשׁ הָיָה- מתוקן לפורענות, קין היה- מתוקן לגלות, איוב אִישׁ הָיָה- מתוקן ליסורין, נח הָיָה- מתוקן לנס, וּמֹשֶׁה הָיָה- מתוקן לגואל, מרדכי אִישׁ יְהוּדִי הָיָה- מתוקן לגאולה- בראשית רבה פרשה ל, ח
7 - ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אתו האלקים- בראשית ה, כה
8 - וגם אחרי כן - אע"פ שראו באבדן של דור אנוש שעלה אוקיינוס והציף שליש העולם לא נכנע דור המבול ללמוד מהם- רש"י בראשית ו, ד
9 - אסרי לגפן עירה [עירו] ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה [סותו], ואונקלוס תרגם במלך המשיח- רש"י בראשית מט, יא
10 - מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה ואם לאו הקב"ה מביא עליכם את המבול ומקפה נבלתכם על המים כזיקין... אמרו לו זקן תיבה זו למה אמר להם הקב"ה מביא עליכם את המבול- סנהדרין קח.
11 - מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו... רבי אבהו אמר מאותן הבאין מאיליהן- שם
12 - "אשר עשו בחרן" - שהכניסן תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאום- רש"י בראשית יב, ה
13 - ויש שדורשים אותו לגנאי: לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום- רש"י שם ו, ט
14 - ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו שנאמר (איכה א, טז) כי רחק ממני מנחם משיב נפשי- סנהדרין צח:
15 - כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך- ישעיהו נד, ט
16 - ברכות לג:
17 - כתובות כ. ובתוס' ד"ה הכל בידי שמים, שם
18 - ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי- בראשית כ, יא
19 - ורבותינו דרשו נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם- רש"י שמות א, י
20 - רבי לוי ורבנן ר' לוי אמר כל מי שנאמר בו היה ראה עולם חדש... נח - אתמול (איוב יד, יט) "אבנים שחקו מים" דאמר רבי לוי בשם רבי יוחנן אפילו איצטרובלין של רחים נמחה במים והכא את אמר "ויהיו בני נח היוצאים מן התיבה". אתמהא, אלא ראה עולם חדש- בראשית רבה ל, פרשה ח
21 - אמר ר' אלעזר: "לאו" שבועה, "הן" שבועה. בשלמא "לאו" שבועה, דכתיב: ולא יהיה עוד המים למבול, וכתיב: "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי"; אלא "ה" שבועה היא מנלן? סברא הוא: מד"לאו" שבועה, "הן" נמי שבועה. אמר רבא: והוא דאמר לאו לאו תרי זמני, והוא דאמר הן הן תרי זמני, דכתיב: "ולא יכרת כל בשר, ולא יהיה עוד מבול", ומד"לאו" תרי זימני, "הן" נמי תרי זימני.- ילקוט שמעוני פרשת נח, פרק ט

סיפור לחג

"טוב לו לאדם שימשכן את ביתו ובלבד שלא ילבינו את פני חברו ברבים"

"מאה זלוטי פתיחת הארון בנעילה", הכריז הגבאי של בית הכנסת בעיירה "אוסטרולנקה", שבפולין. הילדים חייכו, הם ידעו שהמחיר יעלה ויעלה, ובסופו של דבר יזכה בפתיחה, כמו בכל שנה, ר' אהרן יענקל מרגלית. מרגלית היה אחד מנכבדי הקהילה, מטובי העיר. הוא נהג לרכוש מדי שנה בשנה את הפתיחה, במחיר בלתי נתפס. הגבאי המשיך: מאתיים זלוטי פתיחה, שלוש מאות, ארבע מאות, המחירים המשיכו לנסוק כמו הוריקן שמסתחרר למעלה בעין-הסערה. אבל לא לקח הרבה זמן עד שהמתפללים הרגישו שהפעם יש באוויר משהו שונה. חדי העין זיהו שהתחרות היא בין ר' אהרון הוותיק ובין חמישה מהמתפללים שהחליטו כפי הנראה להתאחד ולשבור הפעם את החזקה של ר' אהרון. מביני דבר קישרו זאת לבחירות לוועד בית הכנסת שנועדו להתקיים לאחר החג. הצלחתם לשבור את ר' אהרון תסייע להם, כך חשבו, בבחירות. המחיר מזנק בדרמטיות, ללא רחמים. אלף זלוטי, אלפיים זלוטי, דו-קרב אמתי. רוב הציבור נטה לטובת ר' אהרון. רגש פנימי לחש לכל אחד מהם שאין זה הוגן להתחרות על הכיבוד, שמוחזק בידי מרגלית מזה עידן ועידנים. אך לא כך חשבו המתמודדים שהתאגדו נגדו. והמחיר מרקיע, הוא כבר מגיע לחמש ספרות: עשרת אלפים זלוטי, עשרים אלף, ואילך. בשלב מסוים הבין ר' אהרון שהמשך ההתמודדות תהיה מצדו בבחינת התאבדות כלכלית. הוא אינו גביר, ואין לו כל סיכוי לעמוד בסכומים האלה. הוא כבר הציע יותר ממה שהוא מסוגל. הוא החל להפנים שהפעם הוא מוותר. זו החלטה גורלית וקשה, יש לה גם השלכות רוחניות ונפשיות, אבל אין לו ברירה. כנוע ומושפל עצר את התחרות מבחינתו כאשר המחיר שהציעו המתחרים עמד על חמישים אלף זלוטי. הלב שלו הולם בחזקה. הידיים רועדות, והרעד הולך ומתפשט בכל הגוף. הוא לא מעלה על דעתו שהמתחרים מולו מבינים מהי המשמעות של מעשיהם. חמישים אלף פעם שניה, קורא הגבאי, חמישים אלף פעם, ואז נקטעו דברי הגבאי בקריאה מהצד מאת אחד המתפללים: "שישים אלף". אף אחד לא מעז להציע סכום גבוה יותר. אולי יכלו הגבירים להתארגן ביניהם גם לסכום כזה. אבל ההפתעה נחתה עליהם באופן לא צפוי. הם נאלמו דום, והגבאי מסיים במהירות את המכירה, "זכה לו". ואז נשמע קולו של הזוכה ר' יצחק: "ר' אהרן יענקל מרגלית מכובד בפתיחה". כל המתפללים היו בהלם. האם גם ר' יצחק בגבירים? מניין לו סכומים שכאלו? אבל לא. הוא לא גביר, אבל הוא מוכן למשכן את ביתו ולא לחזות בעלבונו הצורב של ר' אהרון.

(הסיפור אמיתי. הוא התרחש בעיירה יהודית, שגיבוריה שוכני עפר מזה כמאה שנה. מעובד מגיליון "איש לרעהו".)

המשך בעמוד הבא...

כי מלאה הארץ חמס (בראשית)

"לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל"

המעשה בר"ח מוואלוזין והבחור מישיבתו שנפטר ובא לבקש תיקון.

את הסיפור דלהלן סיפר המגיד הירושלמי ר' שלום שבדרון זצ"ל ששמע מרבו ר' אליהו לאפיין זצ"ל ומקור הספור מר' ישראל מסלנט זצ"ל.

בישיבתו של ר' חיים מוואלוז'ין היה בחור שנפטר ל"ע בעודו בבחרותו, ובחור חשוב היה, כפי שנראה מהמשך הסיפור המבהיל. וזה ידוע, כי בישיבת וואלוז'ין היה נשמע קול התורה כל היממה ממש, ביום ובלילה ללא הפסקה. ר' חיים היה נוהג כמה פעמים בכל לילה להיכנס לישיבה כדי לראות מה נשמע בבית המדרש וכיצד הבחורים לומדים. והנה, באחד הלילות, לאחר חצות, וזה היה באמצע ה"שבעה" לפטירתו של אותו בחור, בא ר' חיים כמנהגו לישיבה, ובפרוזדור הישיבה הוא רואה לפתע לנגד עיניו את הבחור הזה! ר' חיים עצר לידו ושאלו: מה מעשיך פה? השיב לו הבחור: ירדתי לכאן כדי לבקש מראש הישיבה דבר לטובת נשמתי . מהו הדבר שאתה מבקש?_ שאלו שוב ר' חיים, והבחור ענה לו, כי כאשר בא לעולם העליון נפתחו לו כל השערים, מלאכים הלכו לקראתו והכריזו לפניו: "יבוא צדיק וינוח על משכבו". בכל מקום קיבלו אותו יפה, אבל כשהגיע לשערי גן עדן עמד מלאך ולא נתן לו להיכנס. ומה מעכב? "עוון גזילה בידו"!...

איזה עוון גזילה?

הנה כי כן, מעשה שהיה כך היה. פעם אחת היה בדרכו לנסוע מן הישיבה לביתו, ואחד מחבריו בישיבה ליווה אותו לתחנת רכבת, כשהגיעו ליד התחנה נזכר אז הבחור כי הוא נשאר חייב לבעלת האכסניה שלו סכום פעוט של שבעה "גראשען". תחב הבחור ידו לכיסו והוציא מתוכו את סכום המטבעות של החוב, נתנו לחברו וביקשו שילך במטותא לבעלת-האכסניה ויחזירנו לה. אבל קרה שחברו הטוב הזה שכח את הדבר, כי הלא היה בס"ה רק סכום פעוט ולא עשה מזה ענין, שכח פשוט לסדר דבר זה שחברו ביקש ממנו, ומובן מאליו שהבחור נשאר בעל חוב של הפרוטות האלו לבעלת האכסניא, ודין פרוטה כדין מאה! ובשביל החוב הזה לא נתן המלאך לבחור שנפטר להיכנס לגן עדן, כי "עוון גזילה בידו", הוא נשאר חייב שבעה גדאשען! ולא הועילה לו כל טענתו שהוא שלח את חברו להחזיר לה ואינו אשם, אכן ע"ז פסקו בפמליא של מעלה, שמכיון שהוא באמת לא אשם, לכן נותנים לו אפשרות לרדת לעולם התחתון ולתקן את הדבר, ואשר על כן הוא בא לראש הישיבה, ר"ח מואלוזין, וביקשו הטובה הזאת לעשות עבורו את התיקון.

ר' חיים שאל אותו, מי היא האישה הזו ומקומה והבטיח לו שיתקן ויסדר את זה, באמרו לו: לך בשלום ותנוח בשלום וכו', והוא נעלם. ומדובר בבחור שהיה צדיק, שהרי נפתחו בפניו כל שערי גן-עדן וקיבלו אותו בקריאה של "יבוא צדיק וינוח על משכבו" - ובכ"ז, עבור חוב פעוט הנ"ל שנשאר חייב, לא היה יכול להיכנס לגן-עדן עד שיתקן את זה!

■

שביבים / שאול שיף

■ "ויהי מקץ ארבעים יום" (בראשית ח' ו')

במספר "ארבעים יום" רצופין יש יסוד גדול, ובכתבי האריז"ל מבואר שאם שומר פיו ושותק ארבעים יום, זוכה למעין רוח הקודש.

ומי שיש לו ח"ו צרה בפרנסה או בשידוכים או בבריאות וכדומה, קבלנו בעניין זה סוד ארבעים יום, והיינו שייכנס ארבעים יום רצופין לבית הכנסת יום יום ויאמר ספר אחד מתוך חמישה ספרי התהילים (וקל לקיימו בספר רביעי שהן פרקים צ-קז), ומקדים ואומר לפני תפילתו על מה שמבקש, והוא מנדב לצדקה אפילו פרוטה, וכשגומר אמירת תהלים יאמר עוד פעם את בקשתו, ויוסיף שבל"נ כשיושיע לו הקב"ה יאמר כל "נשמת כל חי".

וסיפרו הרבה אנשים ונשים שנושעו על ידי זה. והסגולה היא באופן שכניסתו לבית הכנסת כשבא להתפלל תהא אך ורק להתפלל על דבר זה לבד, ולפני שיאמר תהלים יתן או יתנדב בפיו לצדקה, ולאחר שאמר את התהילים יתחייב בל"נ לומר נשמת לכשייוושע.

אמנם דע דאף שפעמים רבות יש תועלת בסגולות שקבלנו מקדמונים, היינו כשהמצב הוא רק בגדר "פסק" בשמים שמקורו בראש השנה ויוה"כ, ואז בתחינות וכ"ש בבכיות מבטלין הפסק ונהפך לטובה, וכן מועיל לצרף לזה מסגולות המקובלים, אבל לפעמים זהו בגדר "גזירה" ממרומים, ואת זאת קשה מאד לבטל וצריך אז להפך

את מעשיו להיעשות כאיש אחר, וזהו כוונת הפייטן בעשרה הרוגי מלכות (במוסף יוה"כ) שביקשו תנה לנו שלשה ימים שנדע אם "נגזר" הדבר ממרומים.

וכשנפטרה בת הגר"א בצעירותה סמוך ליום חופתה, אמר הגר"א גזירה היא כמאמר הכתוב ויש נספה בלי משפט, ופירש שלפעמים הקב"ה לוקח צעירים פתאום או לאחר מחלות קשות להוכיח שאין אדם בטוח בחייו ואפילו צעיר, ובכל עת יהיו בגדיו לבנים, והם קורבנות ציבור, ודברים אלו הם סתומין ונסתרים, והעיקר בעת צרה רח"ל הוא להתפלל לאבינו שבשמים לשפוך לפניו שיחו וצרתו והוא ברחמיו גוזר ומבטל.

מצוד לפה - מזוד לגוף

ביום הכיפורים של שנת תשע"ט סיפר הרב מאיר אזרזר לקהל מאזיניו בקהילה היהודית "שובה ישראל" בהונג קונג, שבראש השנה הוא התפלל בבית חולים "שיבא". מעקה ברזל נפל על בנו בן השש, פצע את פניו וקטע את רוב אגודל ידו הימנית. בניתוח בהול חוברה האצבע למקומה, אבל הרופאים לא נתנו לה סיכוי לתפקד כבתחילה. אני פונה אליכם בתחינה, אמר למאזיניו, קבלו על עצמכם שלא לדבר בתפילה, לרפואת הבן שלי. אל תכניסו טלפונים לבית הכנסת, אנחנו מדברים עם הקב"ה והנייד רוטט, כל התפילה נהרסת, הבה נקבל על עצמנו גם את העניין הזה. שנה לאחר מכן שב הרב לאותה במה וסיפר לקהל שומעיו, ששלושה חודשים לאחר יום הכיפורים הקודם, נבדק הילד אצל מומחית שקבעה: קיים נמק, ואין ברירה אלא לכרות שישים אחוזים מהאצבע. כעבור יומיים הגענו לניתוח. הסגן של הפרופ' הנ"ל הציע לערוך צילום חוזר, ואז אמר לנו, אין צורך בניתוח, לילד אין כל בעיה. האצבע תקינה, היא החלימה לחלוטין. לתמיהתי כיצד קרה הדבר, הרי הפרופ' הבכירה אמרה שיש נמק. אמר הרופא, אתה דתי, אתה תסביר לי כיצד הדבר קרה. אמרתי לו, אינך יודע כמה יהודים בעולם קיבלו על עצמם שלא לדבר בתפילה, לזכותו של הילד.

ימלא ה' כל משאלותיך

קבוצת אברכים נהגה לנסוע אחת לשבוע מבני ברק לראשון לציון למטרת קירוב רחוקים, על ידי לימוד בחברותות. בסגר הראשון נמנע מאתם לנסוע, אבל בסיומו חידשו את נסיעותיהם. בהגיעם אל בית הכנסת בו נהגו לקיים את לימודיהם, הודיע להם הגבאי כי עקב הסכנה, דלתות בית הכנסת נפתחות אך ורק לתפילות, ואין הוא מוכן בשום פנים ואופן, שישבו ללמוד בו. הם ניסו לדבר אל ליבו שיחוס וירחם, מכיוון שכבר טרחו ובאו, אך הלה עמד בתוקף על שלו. חזרו אפוא וביקשו, שלכל הפחות יאות בטובו להעלות את האור בחצר ביהמ"ד כדי שיוכלו ללמוד בחצר, אך גם לזה הוא לא הסכים. לשמחתם אחד מהתושבים הלומדים הזמין אותם לחניון ביתו, מקום רחב ידיים, ושם ניתן ללמוד בשופי. ראש הכולל הציע שהוא יישאר לעמוד בחצר ביהכנ"ס, כדי להפנות את האנשים למקום הלימוד. כעבור כעשרים דקות עבר שם מישהו. ניגש אליו ראש הכולל ושאלו האם ברצונו ללמוד קצת תורה בחברותא. אורו עיניו של האיש, התרגש מאד, והחל לספר שלאחרונה החלה הנקודה היהודית שבו להתעורר. הוא ביקש מהקב"ה "הורני ה' דרכך", עזור לי ללמוד מעט. והנה אך ביקשתי, ומיד נעניתי. הוא הוסיף ואמר, שלמעשה הוא לא היה צריך לעבור ברחוב הזה, אלא ברחוב הראשי, אך מחמת חשש של חוסר צניעות שם, החליט לנטות לדרך צדדית. בדרכם לחניון שאל היהודי את האברך האם הוא יודע היכן ניתן להשיג תפילין בחינם. ענה לו האברך: נס גלוי, במדרשה שאני מנהל בתל אביב לומד אברך שאביו נפטר ל"ע לפני זמן מה. בנו לקח את התפילין שהוריש לו אביו והשקיע בהם ממון רב לחדשם, לשפצם ולהגיהם כראוי. ברצונו להעניקם לאיש שאין ברשותו תפילין. מיד פרץ ה'מתקרב' בבכי גדול מתוך התרגשות, ולתמיהת האברך הסביר: "על שני הדברים התפללתי, שאזכה לעסוק בתורה, ושאזכה להניח תפילין, והנה זכיתי לשניהם, בס"ד. חשבתי שה' עונה רק לחרדים, ולא האמנתי כי ישמע גם אלי".

ועתה הבה נתבונן במעשה זה כדי לקחת ממנו מוסר השכל:

א. נפלאות ההשגחה העליונה. אילו היו לומדים בבית הכנסת או בחצר שלו, אזי לא היה נשאר אותו שומר לעמוד ברחוב ולחפש עוברים ושבים. דווקא עקשנותו של הגבאי היא שעמדה להם להציל נפש אחת מישראל.

ב. כוחה של התחזקות אפילו במשהו. כי "מתקרב" זה לא רצה ללכת ברחוב הראשי כדי שלא לטמא את עיניו, והקב"ה פתח לו פתח כפתחו של אולם בחברותא ובתפילין.

ג. ועל כולנה, גודל מעלת התפילה, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה ממש.

(שני הקטעים האחרונים על פי הירחון "מורא מקדש")

אשר זעליג וייס
כגן 8
פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

למנוע משחית ומגיפה

כ"ד תשרי תשפ"א

לשאלת רבים הנני חוזר לגלות דעתי, בדרכי ההנהגה לפי ההלכה בתקופה קשה זו של מגיפת הקורונה.

מגיפות ליוו את עם ישראל מאז ומעולם, ובכל דור ודור נפסקה הלכה שיש להיזהר ולהחמיר עד קצה הגבול, ואין לדמות שעת מגיפה לדינים הכלליים של מניעת הסכנה בשעת שלום ושלוה. כך בימי התנאים (ב"ק ס' ע"ב), בימי האמוראים (כתובות ע"ז ע"ב), וכך במשך כל הדורות, כמבואר במהרי"ל (שו"ת סימן מ"א), מהרש"ל (ים של שלמה ב"ק פ"ו סימן כ"ו), רמ"א (יו"ד סימן קט"ז סעיף ה') וכל גדולי הקדמונים. וכולם כאחד פסקו שיש להישמע לכל ההוראות של חכמי הרפואה.

גם בימי האחרונים היו מגיפות, בשנת תקצ"א, תר"ט תרכ"ז ותרל"ג ועוד. וגם בתקופות אלה פסקו כל גדולי הדורות, הגרעק"א (אגרות סימן ע"א וספר פסקים ותקנות סימן כ'), החתם סופר (שו"ת או"ח סימן ק"ב וח"ו סימן כ"ג), הישועות יעקב (עיין שו"ת מאמר מרדכי יו"ד סימן ס"ז), מוהר"ח פלאג'י (ספר רפואה וחיים), משנה ברורה (ביאור הלכה סימן תקנ"ד ס"ו) וכל גדולי עולם ממזרח וממערב, חכמי גליציה וליטא ללא יוצא מן הכלל, שיש לנהוג לפי מומחי הרפואה ככל אשר יקבעו דהיינו הסתגרות בבתים בריחה ממקום סכנה, שמירת מרחק בין איש לרעהו, וכיסוי האף והפה, (והארכתי בכל זה בתשובות).

בושה תכסה פנינו כאשר אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ובכל יום ויום נפטרים לבית עולמם חולים ממחלה זו, וביניהם אדמו"רים, ראשי ישיבות, מרביצי תורה מופלגים ועמך בית ישראל, ואלפים נאנקים בכאב וביסורים. ולא נוכל לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה.

כבר אמרתי בעבר שעלינו להחמיר יותר מרשויות הבריאות בארץ ובעולם שנגועים בנגיעות שונות, הלא התורה הקדושה לבדה היא נר לרגלנו, ובה נצטווינו "ונשמרתם **מאד** לנפשותיכם", ואיך לא נבוש כאשר פורקי עול מצוות ואומות העולם תמהים, וכי איך לא יחוסו אנשי תורה למצוותם "השמר לך ושמור נפשך **מאד**" (עיין רמב"ם הלי רוצח פי"א ה"ד ושו"ע חו"מ סימן תכ"ז ס"ח).

בתקופה קשה זו יש להתחזק בעמל התורה וחדותה, ובכח התפילה ובשמחת המצוה. הלא ידענו מספרי החסידות והמוסר שכל גזירה אינו אלא נסיון מן השמים ומכל הקשיים יש להתחזק, ועל כל אחד ואחד להתחזק בהתמדת הלימוד וכוונת התפילה. קול תורה ותפילה יבקעו ויעלו לשמים מכל בית, מכל חצר וגינה, וכל המרחב הציבורי יתקדש בקדושת התורה ויתקיים בנו "והתהלכתי בתוככם, והייתי לכם לאלקים, ואתם תהיו לי לעם".

הכותב בדמע ובתחנונים
אשר וייס

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net